

Подобно тому, как 365 рек и ручейков несут свои воды в Байкал, наполняя его своей чистотой и свежестью, делая его глубже и богаче, «золотой голос» певца из Бурятии украшает мировую сокровищницу певческого искусства, оставаясь неповторимым и незабываемым.

АРДАН ФЁДОРОВИЧ ЗОНХОВ⁸

Ардан Зонхов

Улаан-Үдэ хотын үзэсхэлэн хайхан газарнуудай нэгэн болохо Үдэ гол дээгүүрхи шэнэ хүүргэхээ холо бэшэхэнэ буряад арадай хүгжэмэй инструментнүүдые бүтээдэг мастерскойнууд түбхинэнхэй.

Тэндэ уран дархашуулай бүтээхэн хуур, чаанза, лимбэ, иочин, ятаг гэхэ мэтэ шэб шэнэхэн инструментнүүд манай республикын хүгжэмэй хургуулинуудта, училищинуудта, мүн уран хайханай бүлгэмүүдтэ абаашагдажа байдаг. Дурсагдагша мастерскойнуудта һүүлэй үедэ тува болон бусад арад зоной хүгжэмэй хэрэгсэлнүүдые хэжэ гаргадаг болонхой. Манай республика соо хүгжэмэй хэрэгсэлнүүдые хэжэ, бүтээжэ гаргадаг мастерской гэшые Соёлой министерствын эдэбхитэй дэмжэлгээр анха түрүүн байгуулагшадай нэгэн Бурадад АССР-эй арадай артист Ардан Фёдорович Зонхов болоно.

А.Ф. Зонхов өөрынгөө зохёохы ажал ябуулгаар Буриад оронойнгоо хүгжэмэй түүхэдэ мартагдашагүй хубита нэмэриеэ оруулхан байдаг. Тэрэ хадаа Буриад түүрүүшын мэргэжлэн хүгжэмшэдэй нэгэн байхан тула, уран бэлигтэ гүйсэдхэлгөөрөө түрэл арадайнгаа аялга дуу болон хүгжэмэй хэрэгсэлнүүдые олоной дунда нэбтэрүүлхэ, алдаршуулха талаар ехэ габыятай. Гадна Ардан Федорович П. И. Чайковскийн нэрэмжэтэ Улаан-Үдын хүгжэмэй училищида буриад инструментнүүдэй отделени байгуулалсажа, тэндээ анха түрүүн хуур, чаанзын класста багшалжа захалхан.

Буриад хүгжэмшын зам аяар холын хорёод онуудһаа эхитэй юм. Тэрэ сагта Эрхүүгэй областиин Алайр нютагай үнэр баян бүлэ соо түрэжэ тэнжлэн хүбүүн хэмэл хуур дээрэ Балхаасай нагасынгаа хуушанай аялгануудые наадажа гаргахые аргагүй хонирхон адаглагша бэлэй. Нэгэтэ Ардан хүбүүн абатаяа Черемхово хото ошоходоо, тэндэхи наймаанда мандолинын байхые харажархиһаар, абаяа гуйжа абхуулхан байгаа. Тиигээд лэ нагасынгаа хуур дээрэ гаргадаг аялгануудые сээжээр тэрэ мандолина дээрэ эдэлүүлжэ хурахан байгаа.

8. Буриад нэн. – 1985. – Дек. 18.

Нүүлдэнь Дээдэ-Үдэ (Улаан-Үдэ) ерээд, Постышевай нэрэмжэтэ ФЗУ-да хуража байхадаа, училищингаа уран найханай бүлгэмэй оркестртэ наададаг болобо. Нэгэтэ уран найханай харалга дээрэ тэрэнэй шадмар гүйсэдхэлгы ааглахан журиин гэшүүд саашадаа хүгжэмдэ хурахыень дурадхаан байгаа. Тиигэжэ Ардан Зонхоев 1935 ондо искусствын техникумдэ абтажа, нэгэ доро виолончель, хуур, домбра гэхэ мэтэнүүд дээрэ наадаха мэргэжэлдэ хуража захалаа хэн. Тэрэ уданшьегүй виолончелиин классаар Эрхүү хотодо хуралсалаа үргэлжлүүлбэ. Тиихэдэ тэндэхи ТЮЗ-эй оркестртэ наададаг байгаа.

Тэрэ үедэ Буряад-Монголой республикын литература болон искусствын Москвада үнгэргэгдэхэ түрүүшын декадада бэлэдхэлэй түлэг үе хэн. Москва, Ленинград, Киев, Свердловск хотонуудхаа хүгжэмшэд, композиторнууд Улаан-Үдэ ерэжэ, декадада бэлэдхэлэй хүдэлмэридэ хам оролсон туһалалсажа эхилээ бэлэй. Буряад инструментнүүдэй оркестр байгуулха гэшэ олон бэрхэшээнүүдэй нэгэн хэн. Тэрэ сагта манай искусствын техникумда буряад хүгжэмэй инструментнүүдэй отделени үгы хааб даа. Тиигээд лэ хүгжэм, дуунда дуратай, хэдэбтэй зониие республика сооһоо тодоруулжа, урижа эхилээ хэн. Мүн хуур, суур, лимбэ, хучир, бишхүүр гэхэ мэтын хүгжэмэй хэрэгсэлнүүдэй аялга дууниинь шэнгэхэн, нэгэ янза, тиигээдшыё шанга абяагүй гэшэ хэн.

Республикын Соёлой министерство Ардан Зонхоевые декадын бэлэдхэлдэ хабаадалсахыень Эрхүүхэ урижа асарба. Энээндэнь залуу хүгжэмшэн урмашан баясаа, омогорхоо бэлэй. Тиигэншьегүй байха аргань үгы хэн. Юундэб гэхэдэ, автономито республиканууд сооһоо буряад арад анха түрүүн СССР гүрэнэй түб хотодо арадайнгаа уран бэлиг шадабариие харуулха үндэр этигэл найдабарида хүртэһэн байгаа ха юм.

Ардан Зонхоев 1951 ондо түрэл арадайнгаа бэлиг шадабариин хүгжэлтые москвагайхидта дахинаа харуулалсаа хэн. Тиихэдэ республикымнай литература, искусствын үдэрнүүд үнгэргэгдөө хааб даа. Тэрэ харалгада шадабари мэргэжэлээр түгэс артист П. И Чайковскийн нэрэмжэтэ консерваториин Ехэ залай сценэ дээрэһээ П. И. Чайковскийн «Ноктюрн», Ж. Батуевай «Уянгын аялгануудые» хуур дээрэ шадамараар гүйсэдхэжэ, искусствын талаар эрилтэ ехэтэй москвагайхидай халуун альга ташалгада хүртөө хэн. Удаань нүхэр А. Ф. Зонхоев 1959 ондо Москвада үнгэргэгдэһэн Буряадай литература болон искусствын декадада, 1973 ондо үнгэргэгдэһэн мүн лэ литература болон искусствын үдэрнүүдтэ эдэбхитэй хабаадалсаа хэн.

Москвада үнгэргэгдэһэн түрүүшын декадын бэлэдхэлэй үедэ бии болгоогдохон арадай инструментнүүдэй оркестрэй бааза дээрэ арадай хатар, дуунай ансамблиин байгуулагдаха үеэр Эсэгэ Ороноо хамгаалгын Агууехэ дайн эхилшоо бэлэй. Тиигээд лэ олохон хүгжэмшэд, хатаршад, дуушад фронт мордоо хааб даа. Гэбэшыё, тэрэ бэрхэшээлтэ сагта композиторнууд Б. Ямпиров, Ж. Батуев гэгшэдэй

эдэбхээр ансамблийн эмхидхэхы хэрэг бэелүүлэгдээ хэн. Эндэ Ардан Федоровичай эдэбхи ехэ бэлэй. Тэрэнэй хабаадалгатайгаар эсэшэ сусашагүй репетицинүүд хэгдэжэ, артистнар хүдөө нютагуудаар үдэр соо 2-3 концерт үгэжэ ябадаг хэн. Тэрэ сагта транспорт гээшэ ехэ хоморой зүйл хэн. Харгыда дайралдахан тэргэ, шаргаар, тэмээгээршые ябаха ушар болодог байгаа. Тосхон хууринуудай дунда ехэнхидээ ябагаар лэ хүрэгдэдэг хаабза. Эдэ бүгэдые республикын филармониян партийна эмхиин секретаряар өөрөө нэгэнтэ бэшэ хунгагдахан нүхэр Зонхоев үүсхэл эдэбхитэйгээр шийдхэлсэдэг бэлэй.

Дайнай хойто жэлнүүдтэшые артист концертнэ ажал ябуулгаяа үргэлжэлүүлээ хэн. 1946 ондо Буряад-Монголой ансамбль Б. Ямполовай хүгжэмөөр найруулагдахан «Байгалай эрьедэ» гэжэ хатарай программатайгаар анха түрүүшынхэ Алас Дурна зүгэй хизаар нютагуудаар гастрольдо гараа хэн.

Табяад онуудаар Ардан Федорович Зонхоев хуур, чанзынгаа гүйсэдхэлгын арга боломжонуудые үргэдхэн, үсэд нэтэрүүгээр ажаллаба. Үндэһэн арадайнгаа хүгжэмэй хэрэгсэлнүүдэй шанарые улам хайжаруулжа, гансашые арадай аялга дуунуудые бэшэ, мүн ород хүгжэмэй классическа, тусхайлбал, Дворжагай, Бетховеной, Минкусай, Чайковскийн зохёолнуудые шадамараар гүйсэдхэдэг болоо хэн. Тиигэжэ хүгжэмэй искусствын мэдээжэ мэргэжэлтэд Ардан Зонхоевой арадайнгаа гурбахан утаһатай инструмент дээрэ классическа орёо хүгжэм гаргажа байхыень гайхадаг хэн.

Хүгжэмшэ артистын гастроллин аян замууд Украинаар, Молдавыар, Прибалтикаар, Сахалинаар гарахан байна. Илангаяа Дунда Азиин республикануудаар амжалтатай ябажа ерээ хэн. Тэндэхи харагшад олон зүйлэй инструмент дээрэ шадамараар наададаг артистые ехэл халуунаар угтаһан юм. Ушарынь хадаа, Ардан Федорович тэндэ гастрольдо ябахадаа, дүрбэн инструмент дээрэ: виолончель, хуур, чаанза-бас болон узбек дойра гэхэ мэтэнүүд дээрэ наадаһан юм. Тиигэжэ РСФСР-эй габьяата артистка Т. Е. Гергесовагай уян нугаргай хатарнуудые уран хүгжэмөөр урагшатай дэмжэдэг байгаа. Тэндэ ябахадаа нүхэр Зонхоев Казахстанай болон Дунда Азиин республикануудай арадуудай хүгжэмэй инструментнүүдые шэнжэлһэн нарин мэргэжэлтэ хүгжэмшэн, Ташкентын консерваториин профессор Ашот Иванович Петросянцтай танилсажа, арадуудай хүгжэм дуунай хэрэгсэлнүүдэй арга боломжонууд тухай ехэ тухатай хөөрэлдөө хэһэн байха. Уданы А. Ф Зонхоев казах арадай инструментнүүдэй Курмангазын нэрэмжэтэ суута оркестрэй дэмжэлгэ доро хуур дээрэ ехэ концерт үгөө хэн. Тиихэдэ казах хүгжэмэй гол инструмент хомусчаа хуурай дүрбэ дахин хонгёо абятай байһые казах хүгжэмшэд ехэ һонирхожо шагнаһан юм.

Эгээл тиихэдэ үндэһэн буряад хүгжэмэй инструментнүүд дээрэ залуушуулые наадуулжа һургахын тулада арадай хүгжэмэй хэрэгсэлнүүдые олоор хэжэ гаргадаг мастерской нютагтаа байгуулха гэһэн бодолнуудта нүхэр Зонхоев эзэлэгдээ

hэн. Тиигээд лэ Ардан Федорович нютагаа бусаһаар, хүгжэмэй инструментнүүдэй мастер Б. Б. Дугаровтай хамта хуур чаанза хоёрой байгуулалтыг нарийшалан хайжаруулжа, аянга, абаянь улам шангаар зэдэлүүлхээр хубилгажа эхилээ бэлэй. Үндэхэтэнэй хүгжэмэй ерээдүйдэ хүгжэн халбархын тула П. И. Чайковскийн нэрэмжэтэ хүгжэмэй училищида, мүн Улаан-Үдын болон республикын үхибүүдэй хүгжэмэй хургуулинуудта тусхай отделенинүүдые нээхэ хэрэгтэй байгаа. Тиигээд лэ 1962 ондо тэрэнэй үүсхэлээр хүгжэмэй училищида түрүүн хуурай, удаань чаанзын классууд нээгдэжэ, бэлигтэй хүгжэмшэд тэндэ багшалжа эхилээ hэн. Мүнөө Ардан Федоровичай шабинар үхибүүдэй хүгжэмэй хургуулинуудта багшална, «Байгал» ансамблиин болон республикын радио, телевидениин арадай оркестртэ наадана. Табан шабинарын хүгжэмэй дээдэ хургуулинуудтай болонхой.

Һүүлэй жэлнүүдтэ А. Ф. Зонхоев олон гастрольнуудта ябаа. Жэшээлхэдэ, РСФСР-эй Соёлой министерствын уряалаар «Эргэрон» гэжэ чукот-эскимосско ансамблтай хамта Польша, Венгри ошоо hэн. Чехословакида үнгэргэгдэһэн дэлхэйн арадуудай фольклорно коллективүүдэй фестивалда концертнүүдые үгэлсөө. Түрэлхиин хүгжэмшэ угтай hэн хойноо Ардан Федорович аялга, хүгжэмэй нугалбариие абаһаар хадуужа, түб хотынгоо болон республиканска уран хайханай бүлгэмүүдэй олон тоото концертнүүдтэ хабаадалсадаг.

Буряад хүгжэмэй оркестрэй шэнээр, баян хайхан аялга нугалбаритайгаар шэнхинэхыень тэрэ хүсэнэ. Энэ хүсэлын республикын арадай артистын наһанай хэрэг ха юм.

ДМИТРИЙ МАСЛЕЕВ

Здравствуйте, дорогие друзья! Сегодня вы станете участниками замечательного художественного явления в культурной жизни Бурятии. Бурятская государственная филармония в очередной раз открывает цикл концертов, творческих вечеров Байкальского Рождественского фестиваля. Одним из особо радостных событий для нас, улан-удэнцев, является творческая встреча с нашим прославленным земляком, пианистом, покоряющим своим искусством Россию и Европу – Дмитрием Маслеевым.

В свои 30 лет Дмитрий достиг удивительных творческих высот. Вот основные вехи его творческого роста. В семь лет начал обучение музыке в музыкальной студии средней школы, первым преподавателем была Черных Ольга Андреевна, в десять лет дал первый сольный концерт. В 2000 году поступил в музыкальную школу № 5 города Улан-Удэ, в 2001 году стал первым победителем республиканского конкурса «Найдал», регулярно выступал в концертных залах города. Выпускные классы музыкальной школы он провел под руководством Елены Евдокимовны Степановой.

В 2002 году Дмитрий поступил в Новосибирскую музыкальную школу-колледж имени М. И. Глинки. В 2004 году стал лауреатом I-й премии на V Между-

